

Innspill til handlingsplanen om bærekraftarbeidet i Norge

Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan er en paraplyorganisasjon for frivillige aktører på rusfeltet. Vi representerer 35 organisasjoner som arbeider med ruspolitikk, forebygging, behandling, pårørendearbeid og oppfølging av mennesker som har eller har hatt avhengighetsproblemer. Actis jobber for å forebygge og begrense skadene ved bruk av alkohol, narkotika og pengespill. På bakgrunn av dette ønsker vi å gi våre innspill til Handlingsplanen om bærekraftarbeidet i Norge.

Rus, alkohol og bærekraftmålene

Alkohol og andre rusmidler påvirker flere av bærekraftmålene både direkte og indirekte. For det første er en politikk som tar sikte på å redusere rusbruk og alkoholkonsum avgjørende for å nå mål 3.5 om å «Styrkje forebygging og behandling av rusmiddelmissbruk, mellom anna misbruk av narkotiske stoff og skadeleg bruk av alkohol.» For det andre må alkoholkonsumet og bruk av andre rusmidler reduseres for å nå mål 3.4 om å redusere premature dødsfall som følge av ikke-smittsomme sykdommer med en tredjedel og mål 3.6 om å halvere tallet på dødsfall og skader som følge av trafikkulykker innen 2020.

For det tredje har alkoholkonsum og rusbruk så store og vidtrekkende konsekvenser at en reduksjon vil kunne bidra til å nå målene om å minske ulikheter, sikre god utdanning og gjøre byer og lokalsamfunn bærekraftige.

Nedenfor går vi nærmere inn på hvilke konkrete tiltak som burde iverksettes og hvordan redusert rusbruk og alkoholkonsum kan hjelpe oss med å nå bærekraftmålene.

Alkohol, rusbruk og god helse

Ifølge Global Status Report on Alcohol and Health 2018 resulterte alkohol i rundt tre millioner dødsfall på verdensbasis i 2016. I aldersgruppen 20 til 39 år var alkohol en av de fremste dødsårsakene. Det er derfor delmål 3.5 tar sikte på å styrke forebygging og behandling av problemer knyttet til alkohol og andre rusmidler

Alkoholkonsum er dessuten én av de viktigste årsakene til dødsfall som følge av ikke-smittsomme sykdommer som for eksempel kreft, leversykdommer eller hjerte- og karsykdommer. I tillegg har alkoholavhengighet står påvirkning på psykiske lidelser. Ifølge

Verdens helseorganisasjon er det dobbelt så stor sjanse for å få depresjon ved rusbrukslidelser (Alcohol Use Disorders AUD). Derfor påvirker reduksjon i alkoholkonsumet også delmål 3.4.

I Norge har vi i dag ikke noen fullstendige tall på skader og dødsfall som følge av alkoholkonsum. Dette kommer av at ikke alle skader eller dødsfall som kommer som følge av alkoholkonsum blir registrerte som alkoholrelaterte. Det vi vet er at et bredt forebyggingsarbeid har best effekt siden en liten reduksjon i alkoholkonsumet blant normaldrikkere har større effekt enn målrettede tiltak mot stordrikkere. Dette fordi det er langt flere normaldrikkere og disse også står for størsteparten av de alkoholrelaterte skadene.

I Norge er rus involvert i nesten 25% av alle trafikkulykker. En rusfri trafikk vil bidra betydelig til å nå delmål 3.6 om å halvere dødsfall og skader knyttet til trafikkulykker. Norge har en av de laveste promillegrensene i verden og har flere ganger blitt kåret til verdens mest trafikksikre land. The North Report on Drink and Drug Driving er klare på at risikoen for at dødsfall og skader i trafikken blir redusert når promillegrensen er lav.

Actis foreslår tre konkrete tiltak i handlingsplanen for å nå målet om å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle:

- Opprettholde nåværende tiltak som reduserer tilgangen på alkohol og forebygger skadelig alkoholkonsum
- Lage et bedre rapporteringssystem for alkoholrelaterte dødsfall og skader for å bedre kunne evaluere måloppnåelsen av delmål 3.5
- Opprettholde promillegrensen på 0.2, redusere promillegrensen på sjøen fra 0.8 til 0.2 og øke bruken av tekniske innretninger som forhindrer promillekjøring
- Innføre en merkeordning som kan gi forbrukeren bedre informasjon om hvilken effekt alkohol har på ikke-smittsomme sykdommer

Alkohol, rusbruk og god utdanning

Flere studier tyder på at rusbruk blant unge kan føre til tapte livsmuligheter. For eksempel er det mye som tyder på at dess tidligere unge begynner å røyke cannabis og dess hyppigere de røyker, dess større er sjansen for langsiktige fysiske og psykiske langtidskader, skolefravall og dårlige skoleprestasjoner. Økt rusbruk blant unge kan gjøre det vanskeligere å nå målet om å sikre at alle fullfører grunnskole og videregående opplæring.

Samtidig spiller skolen en viktig rolle i forebyggingen av rusbruk siden kunnskap om skadevirkningene er sett på som én av de viktigste faktorene for å forebygge rusbruk blant

unge. Det er også viktig at lærere har god kunnskap om hvordan møte elever med rusproblemer. Tidlig innsats fra skolens side kan motvirke skolefravall som følge av rusbruk.

Actis foreslår to konkrete tiltak for å nå målet om å sikre en inkluderende, rettferdig og god utdanning:

- Jevnlig kartlegge rusbruk blant elever på ungdoms- og videregående skole for å ha et oppdatert bilde av utviklingen
- Inkludere rus som et tema i profesjonsutdanning for lærere og andre relevante yrkesgrupper som jobber med barn og unge for å bedre kunne forebygge skolefravall som følge av rusbruk

Alkohol, rusbruk og bærekraftige byer og lokalsamfunn

I Delmål 11.7 står det: «Innan 2030 sørge for at alle, særleg kvinner og barn, eldre og personar med nedsett funksjonsevne, har tilgang til trygge, inkluderande og tilgjengelege grøntområde og offentlege rom». En viktig faktor for mange for at de skal føle seg trygge er at det finnes fellesarealer som er rusfrie og hvor skjenking eller drikking av alkohol ikke er tillatt. I en undersøkelse fra Helsedirektoratet fra 2014 oppgir 36% at de føler seg utrygge i sentrum i sin hjemkommune på kveldstid i helgene. Særlig unge kvinner blir plaget av andres alkoholdrikking og opplever uønsket seksuell oppmerksomhet eller utrygghet.

I TNS Gallups helsepolitiske barometer for 2016 svarte tre av fire at de ønsker flere alkoholfrie arenaer. Kvinner ønsket dette i større grad enn menn. Vi vet også at mellom 50.000 og 150.000 barn vokser opp med en eller flere voksne som har så store problemer knyttet til rus og alkohol at det går utover hvordan de fungerer i hverdagen. For disse er det spesielt viktig å kunne føle seg trygge på fellesarenaer som for eksempel parker, idrettsarenaer eller kultur arrangement.

Actis mener at for å kunne nå målet om å sørge for at alle skal ha tilgang til trygge, inkluderende og tilgjengelige offentlige rom er det viktig at arenaer som idrettsarrangement, kulturarrangement, parker og andre fellesarealer ikke åpner for drikking av alkohol.

Trekke Statens Pensjonsfond Utland (SPU) ut av alkohol- og cannabisindustrien
SPU er en viktig utenrikspolitisk aktør. Derfor er det avgjørende at SPU trekker i samme retning som resten av utenriks- og utviklingspolitikken. Norge har lagt stor prestisje i jobben med bærekraftmålene og har en lederrolle internasjonalt. Som påpekt har alkohol- og ruspolitikk en stor påvirkning på måloppnåelsen, både direkte og indirekte. Men det er ikke nok å bruke store ord hvis Norge vil bidra til å nå målene som er satt. Derfor må vi også ta ansvar for hva vi investerer i og ta konsekvensen av at dette kan påvirke bærekraftmålene negativt.

Internasjonale alkoholprodusenter har identifisert Afrika og Asia som viktige satsingsområder. Nye markeder har åpnet seg i flere utviklingsland. Flere av disse landene har ikke de samme politiske rammeverkene som Norge, og de har heller ikke en velferdsstat som fanger opp dem som sliter med alkohol eller andre rusmidler. Verdens helseorganisasjon har påpekt at de mest sårbare landene er de som opplever økonomisk vekst og dermed kan oppleve en umiddelbar vekst i alkoholkonsumet uten å ha effektive virkemidler som kan forebygge alkoholproblemer og alkoholrelaterte skader eller dødsfall.

Vi vet også at de som opplever de største negative konsekvensene av økt alkoholbruk er de med lavest sosioøkonomisk status. Verdens helseorganisasjon skriver at alkohol ofte forsterker ulikheter både mellom land og innad i landene og at skadene som følge av et gitt alkoholkonsum er større for de med minst ressurser enn for de med mest ressurser.

Alkoholindustrien jobber i dag aktivt opp mot myndighetene i flere utviklingsland for å påvirke politikken slik at den er mer i tråd med deres interesser enn med god folkehelsepolitikk. I tillegg markedsfører de produktene sine overfor grupper som tradisjonelt ikke har drukket alkohol. Ved å investere i denne industrien bidrar Norge indirekte til å underminere flere av bærekraftsmålene.

Derfor foreslår Actis at SPU trekker seg ut av alkohol- og cannabisindustrien for å unngå å investere i selskaper som motarbeider jobben med å nå bærekraftsmålene.

Konklusjon

Actis mener det er avgjørende å redusere det samlede alkoholkonsumet og rusbruken for å nå flere av bærekraftsmålene. I notatet foreslår vi flere konkrete tiltak som bør inkluderes i handlingsplanen. Vi ønsker regjeringen lykke til i det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Actis – Rusfeltets samarbeidsorgan